

План за действие за биосферните резервати – Мадрид

През 1995г. в Севиля, Испания започва нова ера за развитието на мрежа от биосферни резервати. Дейностите, обсъждани по време на срещата са инкорпорирани в Севилска стратегия, която включва и Законова рамка за биосферните резервати “Statutory framework”

По-късно, през 2000г. в Памплона, Испания се провежда нова среща Севиля + 5, където са дискутирани много дейности, в изпълнение на стратегическите препоръки от Севиля.

Настоящия Madrid Action Plan цели да инвестира в (извлече капитал от) стратегическите преимущества на инструментите от Севиля и да издигне биосферните резервати до основен тип международни защитени територии, посветени на устойчивото развитие през 21 век.

Концепцията за биосферните резервати е доказала своята важност надхвърляйки концепцията на защитените територии и като такава е радушно приета и се използва като инструмент, както от научните среди, така и от държавници, хора, ангажирани в сферата на планирането и други, с цел да обединят многообразието от знания, научни изследвания и опит, с цел постигане на взаимосвързаност между опазването на биологичното разнообразие и социално-икономическото развитие, насочено към човешко благополучие.

Така, фокусът пада върху развитието на модели за устойчивост на световно, регионално и национално ниво и използването им като „научни лаборатории” и платформи за обмяна на познания и опит на чиновници, научни работници, управители на защитени територии и други заинтересовани страни да работят заедно в посока привеждане на световните принципи на устойчиво развитие в местните практики.

Дванадесетгодишния период, изминал от приемането на Севилската стратегия появили се и засилили световните проблеми правят наложително за МАВ да се адаптира и промени по такъв начин , че ефективно да отговори на новите предизвикателства. Тези предизвикателства са:

- бърза урбанизация, водеща до широко разпространена бедност и неравенство;
- засилени климатични промени с последствия върху обществата и екосистемите
- засилена загуба на биологично разнообразие, с неочаквани влияния върху способността на екосистемите да осигуряват услуги , критични за човешкото благополучие.

Madrid Action Plan - План за действие от Мадрид свързва цели, действия и индикатори за успех, партньорства, стратегии и рамка за работата на Програмата «Човек и биосфера» и Световната мрежа от биосферни резервати за периода от 2008 до 2013. Продължителността по прилагането и оценката на Madrid Action Plan е същия, както и на 6 годишната стратегическа рамка (Strategic Planning Framework) на Юнеско , в чието звено за Екологични и естествени науки (Division of ecological and earth sciences) всъщност се намира и секретариата на Програмата „Човек и биосфера”.

Цели на Плана за действие

-
- да направи възможно активното използване на местата включени в световната мрежа от бсф. резервати като научни платформи и лаборатории за устойчиво развитие, т.е. да

се демонстрират устойчиви подходи, с цел постигане на взаимодействие и сътрудничество между академични среди, политици, управители на защитени територии – практики и местни общности, при решаването на специфични проблеми, свързани с подобряване на околната среда, икономическите и социални условия, запазване на добро състояние на екосистемите и допринасящи за човешкото благополучие.

- събиране, сравняване, синтез и разпространение на „научените уроци“ от повече от 30 години натрупан опит по Програмата и от функционирането на Световната мрежа, както и планиране на действията в периода 2008-2013г., с цел да се извлече полза на национално, регионално и местно ниво за постигане на световните цели, като например намаляване загубата на биологично разнообразие – Цел 2010 на Convention on biological diversity), Management Development goals, които са:

- Goal 1: Eradicate extreme poverty and hunger
- Goal 2: Achieve universal primary education
- Goal 3: Promote gender equality and empower women
- Goal 4: Reduce child mortality
- Goal 5: Improve maternal health
- Goal 6: Combat HIV/AIDS, malaria and other diseases
- Goal 7: Ensure environmental sustainability
- Goal 8: Develop a Global Partnership for Development

и други, свързани със смекчаване и адаптиране към климатичните промени.

- да допринесе за изграждането на ново поколение професионалисти и практики, които да координират постигането на баланс в процеса на опазване на околната среда и развитието на национално и местно ниво.

Madrid Action Plan

Надгражда на натрупания опит в мрежата, както и в индивидуални биосферни резервати и е предназначен за научни работници, държавни служители, частни корпорации, практики в областта на управлението на защитени територии, местни общности, с цел създаване на партньорства в областта на развитието и околната среда.

Биосферните резервати трябва да са като инструмент за разбиране и адаптиране към промяната.

Madrid Action Plan е разработен на база консултации с страните-членки, бюрото на Програмата, Консултативния съвет по Програмата, циркулярни писма от името на секретариата, регионални срещи проведени във всички региони по света през 2007г.

Madrid Action Plan се основава на работните документи, по 5 въпроса, определени от 19-та сесия на Международен координационен съвет (MAB International Co-ordinating Council или MAB-ICC) за изготвяне и разглеждане от настоящата Конференция в Мадрид.

Предвижда се Плана за действие да бъде одобрен на 20-та сесия на MAB – ICC след което приет от Генералната Конференция на Юнеско през 2009г.

Товага, Планът за действие ще се превърне в интегрална част от стратегията на Юнеско, насочена към постигане на международно признати цели, включително:

- Management development goals – MDG;

- Decade on education for sustainable development - DESD (In its 57th meeting in December 2002, the United Nations General Assembly proclaimed the UN Decade of

Education for Sustainable Development, 2005- 2014, emphasizing that education is an indispensable element for achieving sustainable development'. It also designated UNESCO as the lead agency to promote and implement the Decade;

- EFA (Education for All - UNESCO leads the global Education for All movement, aiming to meet the learning needs of all children, youth and adults by 2015),

както и ще подкрепи усилията на Юнеско, насочени към One UN.

Изпълнението на Плана се очаква да започне веднага след края на 3-тия конгрес в Мадрид и 20-та сесия на МАВ – ICC.

Структура на Плана за действие:

A. Нарастващите предизвикателства в световен мащаб и ролята на биосферните резервати при адресирането на тези предизвикателства:

A.1. Урбанизация – сериозен натиск;

A.2. Климатични промени;

A.3. Екосистемни услуги;

B. Визията на Програмата МАВ

C. Мисия на Програмата

D. Дейности от Мадрид

E.

D.1. Програмата „Човек и биосфера”

D.2 Световната мрежа от биосферни резервати;

- Адаптивно управление

- Зониране

- Наука и изграждане на капацитет

- Партньорства.

F. Оценка на Плана за действие: Цели, времеви рамки, и механизми за оценка

A. Нарастващите предизвикателства в световен мащаб и ролята на биосферните резервати при адресирането на тези предизвикателства:

Като основни предизвикателства в световен мащаб са посочени урбанизацията, климатичните промени, възможността на екосистемите да осигуряват екологични услуги, като е посочена и ролята на биосферните резервати, която могат да изиграят при решаването на тези проблеми

A.1. Урбанизация – сериозен натиск;

Урбанизацията е световен многоизмерим процес, който се проявява с бърза промяна на плътността на населението в определени региони, използването на ресурсите и разнообразие от взаимно повлияни културни практики.

Половината от населението на света, днес живее в урбанизирани територии, като тенденцията е през следващите 50 години този процент да нарастне на 67%.

Това нарастване в броя на жителите се очаква основно в по-слабо развитите в индустриално отношение страни.

Очаква се през 2030 година повече от 2 милиарда хора да живеят в урбанизирани слабо развити райони по света, с ограничен достъп до основни услуги и много уязвими по отношение на природни бедствия.

Бързото нарастване на градовете и нарастващата трансформация в урбанизирани ландшафти е голямо предизвикателство за осигуряването на човешкото благополучие и поносима околна среда.

Урбанизираните ландшафти са били определени като приоритетни области, където съществуват големи празноти в познанията. Урбанизираните територии дават възможност да се проучат глобалните промени върху екосистемите. Затоплянето и засиленото депониране на азот вече са факт, и са показателни за това по какъв начин човек доминира върху природните процеси.

Градовете също се възприемат и като места, предлагащи решения за хората и околната среда.

Много големи градове са приложили концепцията за биосферни резервати с намерението да я използват като инструмент за планиране и устойчиво градско управление.

А.2. Климатични промени

Очертани са основните проблеми до които ще доведат климатичните промени

Климатичните промени са едно от най-големите и сериозни предизвикателства за обществото и екосистемите по цял свят.

United Nations Framework Convention on Climate Change и нейното научно тяло – IPCC са убедени, че засилените промени в климата са причинени от антропогенната дейност.

Количеството CO₂ и други парникови газове, като метан, хидро-флуор карбонати, които се емитират от силно индустриализираните региони, в комбинация с тези от зараждащи се тепърва пазарни икономики, показва, че ако останат неконтролируеми проблемите ще се мултиплицират.

В допълнение, изсичането на горите, особено в тропичните региони също допринася за увеличаването на CO₂ в атмосферата, както и загубата на екосистемни функции.

Нарастването на температурата с 2 градуса ще означава, че 2 милиарда хора ще се сблъскат с проблема за набавяне на питейна вода и поне 40 млн. души ще бъдат изложени на риск от малария в Африка.

Неимоверно ще се увеличи броя на природните бедствия, като все по-често ще се случват суши и наводнения.

Това ще накара хората да се търсят по-подходящи места за живот.

От гледна точка на околната среда увеличаване на температурата с 2 градуса ще постави екосистемите в стрес и те няма да могат да изпълняват екологичните си функции.

Така например около 30% от видовете ще са под риск от изчезване, ще нарастне опустиняването, ще се редуцират тропичните гори.

Ще нарастне нивото на морското равнище, както и ще се повиши температурата на морската вода, което ще затрудни много от крайбрежните екосистеми, като например солници, мангрови насаждения и др.

Усилията на обществото ще са насочени към адаптиране и смекчаване на последствията от промените в климата, които са неизбежни предвид отделените вече парникови газове, които ще бъдат активни до естествения си разпад.

Посочена е и възможната роля на Програмата «Човек и биосфера» МАВ и мрежата от биосферни резервати – WNBR при разрешаването на този проблем.

Това е именно интегрирания подход, който те предполагат.

Ролята на биосферните резервати е важна тъй като чрез тях могат да се търсят и тестват решения по отношение предизвикателствата на промените в климата, както и да се осъществява мониторинг върху промените в резултат на климатичните промени като част от световната мрежа.

За естествените науки – Natural sciences, както и за други програмни сектори на Юнеско, биосферните резервати могат да са места, където да се демонстрират мерки за адаптация на човека и природата. Биосферните резервати могат да подпомогнат и разработването на гъвкави стратегии, насочени към решаване на тези въпроси.

В буферните и преходни зони на биосферните резервати могат да се тестват много тактики и стратегии.

Във всички резервати може да се поощрява развитието на ниско въглеродни технологии.

Големия брой биосферни резервати и широкия набор от решения, които те предоставят ще осигури ценен урок за останалия свят.

А.3. Екосистемни услуги;

Съгласно Millenium ecosystem assessment се разграничават 4-ри типа екосистемни услуги:

- поддържаща (хранителен цикъл, почвообразуваща, и първична продукция)
- осигуряваща (храна, питейна вода, дървен материал, гориво)
- регулираща (климат, наводнения, регулиране на болести, пречистване на водата)
- културна (естетична, духовна, образователна и рекреационна)

Например, различните зони на биосферните резервати могат да служат като места, в които може да се инвестира в досега пренебрегвани услуги – регулиране на климатичните промени, пречистване на водите, опазване на природата и биологичното разнообразие, подобряване на околната среда, развитие на селско стопанство, горско стопанство, рибарство, културен туризъм и т.н.

Активни и продължителни консултации между научни работници, политици, хора, вземащи решения, мениджъри, местно население са изключително важни за намиране на оптимален микс от екосистемните услуги, които ще онагледят ролята на БФ резервати като модели за устойчиво развитие на регионално, национално и световно ниво.

Планът за действие дава визията и мисията на програмата, като са предложени различни алтернативи, които вероятно ще бъдат предмет на дискусия, с цел избор на най-подходяща.

Планът предлага и конкретни препоръки за действия

Устойчивото развитие е крайната цел за БФ резервати, която трябва да бъде постигната на местно ниво, като се отчитат световните предизвикателствата, описани по-горе в документа и тяхното отражение на местно ниво.

Устойчивото развитие се базира на 4-ри стълба:

- социо – културен;
- икономически;

- политически;
- околна среда.

Основен въпрос е как да се направи връзка и намери подходящ баланс между тези четири стълба, с цел създаване на устойчиви взаимодействия между екологичните и социо - културни системи. Диалогът между основните актьори – местна общественост, координатори на БФ резервати и хората, вземащи решения е един от основните капитали на БФ резервати в постигането и поддържането на устойчивост, което ясно е заявено в Севилската стратегия.

С цел постигане на тези цели, Плана за действие от Мадрид фокусира основно действията си върху Програмата МАВ и световната мрежа от БФ резервати. Някои от направените препоръки, които имат отношение към значението на БФ резервати за общата политика на Юнеско, след одобрение от ИСС – МАВ следва да бъдат допълнително одобрени от Изпълнителното бюро на Юнеско и Генералната конференция.

Изпълнението на повечето от задачите на нива световна мрежа от БФ резервати на световно, регионално, национално и местно ниво може да започне непосредствено в рамките на настоящите рамки на програмата, Севилската стратегия и Законова рамка.

Действията, целите, индикаторите за успех и отговорностите за изпълнението препоръчани за световната мрежа от БФ резервати са разгледани въз основа на следните 4-ри теми:

- адаптивно управление;
- зонироване;
- наука и изграждане на капацитет;
- партньорства.
- Действията следва да се предприемат на местно ниво (конкретен БФ резерват), национално ниво – Национални МАВ комитети), международно ниво (регионални и суб-регионални мрежи, Секретариат). Планът поставя и съответни времеви рамки 2008-2013 г. , като напредъка в изпълнението ще бъде проследяван и оценяван и резултатите ще бъдат разпространявани и популяризиращи сред световната мрежа.

Програма за действие

Програмата МАВ и концепцията за биосферните резервати наблягат на обстоятелството, че научно обосноваването на решенията и проучванията са основен компонент на управлението на природните ресурси.

Регулярният приток на нови познания може да повлияе вземащите решения и управителите на природни ресурси периодично да преоценят и адаптират управленските практики.

Адаптирането на управленската структура на МАВ и координацията на мрежата от биосферни резервати може би са навременни предвид глобалните промени в системата на ООН по отношение разбирането на човек – природа и околна среда – развитие.

Координацията на работата в мрежата от БФ резервати трябва да бъде преосмислена в контекста на 13 години опит от прилагането на Севилската стратегия.

Необходимо е адаптиране и промяна в представата за БФ резервати и популяризирането им. Същите трябва да бъдат припознати като „научни лаборатории” и платформи за устойчиво развитие на световно, регионално и национално ниво.

Регионалните и субрегионални мрежи по Програмата МАВ трябва да играят важна роля при събирането на информация за най-добри практики на ниво биосферен резерват и на национално ниво с цел да се подобри ефективността на Националните МаВ комитети и връзката на биосферните резервати с правителствата, съществуващите в страните планове и стратегии на ООН, интереса на донори, частен сектор, гражданско общество към подобряване на устойчивото развитие.

На национално ниво, в МАВ комитетите трябва да участват представители на всички заинтересовани страни, необходимо е ангажиране на мулти секторно ниво, така че БФ резервати да се превърнат в приоритетни места на национално ниво за експерименти в областта на устойчивото развитие.

На ниво биосферни резервати

Дейности, които да се предприемат на международно ниво

1. Да се сформира работна група, чиято цел ще бъде да осигури изпълнението на по-долу описаните действия преди 21 та сесия на Междуправителствения координационен съвет по Програмата „Човек и биосфера” – ИСС и 35-та сесия на Генералната конференция на ЮНЕСКО, която ще се състои през 2009г.

Работната група трябва да:

- Наблюдава процеса на разработване и прилагане на стратегия за марка, базирана на мисията и визията на програмата „Човек и биосфера”;
- Да разгледа въпроса, свързан с евентуалната промяна в името на програмата, като се продължи използването на същата абревиатура “МАВ”, както и същото лого;
- да се разгледат възможности за промяна на термина „биосферни резервати” и използването на алтернативните „биосферни зони”, „биосферни региони” или „биосферни места”, предвид множеството функции и цели, които трябва да изпълняват БФ резервати съгласно концепцията, заложената в Севилската стратегия (има се в предвид, че „резерват” обикновено означава строго защитена територия, а Севилските БФ резервати имат за задача, освен опазването на природата и научни проучвания и мониторинг да допринасят за икономическото развитие на съответните региони).
- да се ревизират работните методи, включително и времето, през което се провеждат срещите на Междуправителствения Съвет по Програмата МАВ (Програмата „Човек и биосфера”) - ИСС или на неговото Бюро , с цел да се осигури по-голям интегритет и по-добър достъп до информация и влияние върху дискусиите и решенията на Изпълнителното бюро на Юнеско и Генералната конференция по отношение на програмирането и бюджета на Програмата „Човек и биосфера”.
- да преразгледат насоките за изграждане на МАВ комитетите, с оглед същите да могат да обезпечат механизми за координация между БФ резервати и други сектори, свързани с устойчивото развитие (т.е. в тях да се осигури представителство на хора от други сектори в публичната сфера, частния сектор, гражданското общество).
- да адаптира и промени Севилската стратегия и Законова рамка, така че същите да бъдат в съответствие с решенията на 20-та сесия.

Периодичното докладване (periodic review) трябва да бъде динамичен процес, който да показва промените и постиженията в БФ резервати в разумни срокове, например 5-6 години.. (Периодичното докладване показва дали даден БФ резерват отговаря на изискванията за зонироване и на трите функции на БФ резервати. Въпреки че са минали 13 години от приемането на Севилската стратегия и периодичния преглед е показал, че бълг. БФ резервати не отговарят на необходимите изисквания, до сега не сме предприели нищо).

Работната група да финализира работа и да представи препоръки за разглеждане по време на 21-та сесия на ИСС, която ще се състои през 2009г. , така че решенията на ИСС да бъдат разгледани по време на срещата на Изпълнителното бюро и Генерална Конференция на Юнеско, насрочена за 2009г.

Дейности, които да бъдат предприети на ниво регионални, сурегионални и национални мрежи

1. да се разработят практически инструменти, които да дадат възможност на различните ползватели, заинтересовани да участват активно в Програмата МАВ . Тези инструменти или средства могат да бъдат електронни, печатни или в друга подходяща форма, като се използва най-широко разпространения език в съответния географски регион.

Това може да са „дискусионни платформи” в интернет, наръчници за биосферните резервати, документални филми, видеокасети и др.

Изготвянето трябва да е строго координирано с Регионалните и клъстерни офиси на Юнеско, както и със Секретариата на Програмата.

Дейности, които да се предприемат на ниво Биосферен резерват

1. Новите номинации

- посочват как съответния БФ резерват се вписва в национални стратегии и планове за действие;

- да описват по какъв начин БФ резерват ще допринесе към останалите инструменти на национално ниво за постигане на международните цели, като: MDG (Management development goals), CBD – 2010 target, свързана с намаляване загубата на биологично разнообразие, смекчаване и адаптиране към климатичните промени, осъществяването на дейности по линия на инициативата DESD – Decade for education on sustainable development (Десетилетие на образованието за устойчиво развитие);

- да предоставят подходящи карти на обкръжаващите територии, включително и на съседни страни при трансгранични номинации;

2. Ефективно да се прилага мултифункционалният подход, заложен в концепцията за БФ резервати, като се интегрират целите и зонирването на БФ резервати в плановете им за управление, както и в дейности на различни ползватели, в това число институции, свързани с опазване на природната среда, общини, университетски програми, НПО сектора и т.н.

3. В процеса на периодично докладване да се интегрират широк кръг от ползватели и заинтересовани лица Да се опише по какъв признак ще се оценяват промените в БФ резерват и как ще се осъществява мониторинга. Работни срещи, семинари са подходяща форма за изграждане на капацитет и засилване на управленските качества.

4. отговорностите по докладването да се разпределят между мениджъри на БФ резервати, национални МАВ комитети Национални комисии за Юнеско.

Докато Севилската стратегия и Законова рамка от 1995г. разясняват концепцията и нишата на БФ резервати сред останалите международно признати територии, то Планът за действие от Мадрид цели да демонстрира и наблегне на ролята на биосферните резервати като „научни лаборатории” и платформи за устойчиво развитие. Това са центрове за обмяна на информация, идеи, опит и познания.

Инструменти като периодичното докладване трябва да бъдат усъвършенствани, така че да позволяват проследяване на промените, т.е. да използват система, която да показва

по какъв начин БФ резерват допринася за устойчивото развитие, както и за постигане на международно признатите цели – MDG, CBD – 2010 target, DESD и др.

СФЕРА НА ДЕЙНОСТ „АДАПТИВНОТО УПРАВЛЕНИЕ”

БФ резервати са инструмента за постигане целите на Програмата и видимия инструмент, чрез който Юнеско демонстрира ангажимента си към устойчивото развитие.

С оглед да се отговори на новите предизвикателства в областта на околната среда, управлението на програмата и координацията на дейностите трябва да бъдат преразгледани предвид изминалите 13 години от приемането на Севилската стратегия.

Трябва да се направят и съответните адаптации, с оглед да се осигури основната функция на БФ резервати, а именно те да служат като „научни лаборатории” за устойчиво развитие на световно, регионално, национално и местно ниво.

Дейности, които да се предприемат на международно ниво – Секретариат

1. В консултация с Регионалните, клъстерни и национални офиси на Юнеско, страните-членки да предприемат действия по популяризирането на Програмата и увеличаване значимостта и ролята на регионалните, суб-регионални от БФ резервати.

По време на изпълнение на Плана за действие ще се докладват и оценяват, както следва:

- сравнимост в структурите и оперативните процедури на регионалните, суб-регионални и тематични мрежи;
- съдържание и честота на комуникациите между отделните мрежи, ролята и отговорностите на Секретариата в тези комуникации;
- яснота за работата на тези мрежи, включително разпространяване на конкретни практики (case studies) и резултати от работата на различните мрежи;
- партньорства и финансово обезпечаване на устойчивостта на тези мрежи.

2. Използване на БФ резервати като модели за проучване

- Юнеско използва БФ резервати като места за тестване в своите междуправителствени научни програми, различни от МАВ;
- подобро (комуникиране) популяризиране на Световната мрежа от биосферни резервати на национално и международно ниво.
- промоциране на обмяната на опит за трите функции на БФ резервати и постигането на интеграция между тях;
- създаване на ефективни партньорства между мрежите на МАВ и биосферните резервати, както и между ползвателите на различни БФ резервати. Да се стимулира сътрудничеството на международно, регионално и национално ниво.

3. Промоциране номинации на градски БФ резервати, имайки в предвид че урбанизацията е световен проблем

В този смисъл БФ резервати могат да играят ролята на модел за посрещане на предизвикателствата на урбанистичната среда. Така например, могат да се разработят механизми за решаването на редица проблеми – намаляване отделянето на парникови газове, иновативни подходи за управление на отпадъците, постигане на енергийна ефективност, подобряване на транспорта и т.н. Възможни са и други форми на прилагане на концепцията за БФ резервати в урбанистичен контекст.

4. Да се разработи и приложи схема за комуникация, популяризиране и изграждане на капацитет, да се споделя информация, технологии и опит, с цел решаването на редица проблеми на местно, национално и световно ниво:

- създаване на информационна база данни и „информационен център” по поректи в БФ резервати, проучвания, наблюдения, предложения за сътрудничество;
- изграждане на регионален (cross regional) капацитет за планиране и изпълнение на дейности в БФ резервати;
- организиране на регулярни срещи в рамките на регионалните мрежи, събиране на хора от различни сфери – икономисти, юристи, научни работници, мениджъри, политици, обмяна на идеи в областта на устойчивото развитие на БФ резервати;
- поощряване на МАВ комитетите и съответните администрации, отговорни за биосферните резервати да използват сателитни снимки, ГИС и други подходящи технологии за целите на планирането в БФ резервати.

Дейности, които да се предприемат на международно ниво – регионални мрежи

1. да се осъществява мониторинг върху ефективността от управлението на БФ резервати в мрежата. Да се събира и обобщава информация за функционирането на БФ резервати, която след това да бъде споделяна, както в рамките на региона, така и в световен мащаб;
2. при разглеждането на новите номинации за БФ резервати, както и при проучване резултатите от периодичното докладване да се правят посещения на място от екипи на регионални и национални експерти, в сътрудничество с офисите на Юнеско - регионални, клъстерни и национални.
3. да се промоцират БФ резервати като „научен пазар”, който включва посетители от правителство, училища, научните сфери, и други които търсят модели за устойчиво развитие, от които да се научат или които да подкрепят;
4. Всяка мрежа трябва да бъде обезпечена с партньорства и финансови механизми, които да гарантират устойчивост на дейностите.

Дейности, които да се предприемат на национално ниво – национални МАВ комитети

Предизвикателството в превръщането на БФ резервати в модели за устойчиво развитие изисква МАВ комитетите да играят съществена роля при обмяната на информация за БФ резервати, посредством:

- да се разработват национални мрежи от БФ резервати, където е необходимо. Подкрепа за номинирането на нови обекти. Засилване на БФ резервати посредством подобряване на сътрудничеството и координацията между тях (за нас това не може да се приложи. В България реално няма действащи БФ резервати).
- Да се подкрепят координатори и мениджъри на БФ резервати, които не отговарят на Севилските изисквания да разработят консултативен механизъм с цел включване на всички заинтересовани в привеждането им в съответствие с новите изисквания;
- инкорпориране на БФ резервати в националните политики, Стратегии и планове за действие;
- сформирание на междуведомствени работни групи, които да взимат решения относно БФ резервати на базата на мониторинг и проучвания на терен;
- тясно сътрудничество с експертите, които работят по прилагане на Конвенцията за Световно наследство и Рамсарска конвенция;

- да се промоцира използването на БФ резервати при различни проучвания в рамките на регионални програми.

Дейности, които да се предприемат на национално ниво – на ниво Биосферен резерват

1. Да се подобри знанието за концепцията на БФ резервати, да се повиши интереса и сътрудничеството между различните заинтересовани страни:

- да се разработят отворени процедури, допускащи широко участие за споделяне на властта – обявяване, планиране и прилагане;
- да се обезпечи институционално хоризонталното сътрудничество между отделните сектори, имащи отношение към развитието;
- да се предприемат действия по трансформиране на БФ резервати така че същите да отговарят на новите изисквания;

Да се разработят индикатори, които да дават възможност за отчитане на напредъка и демонстриране на успех;

Използване на инструменти, като информационни бюлетини, презентации на национални и регионални конференции с цел да разпространяване на ползата от БФ резервати.

- периодично да се осигурява информация в базата данни за проекти, осъществявани в БФ резервати.

СФЕРА НА ДЕЙНОСТ „ЗОНИРАНЕ”

Съгласно Севилската стратегия, БФ резервати трябва да съдържат една или няколко сърцевинни зони (core areas), ясно обособена буферна зона и гъвкава „преходна зона” (transition area), които да обезпечат изпълнението на множеството им функции.

Функция на опазване – включва: опазване на екосистемата, строга защита, устойчиво ползване на ресурсите, възстановителни дейности, образование за устойчиво развитие, обучение, проучване, мониторинг.

Функция на развитие (development function) – предполага икономическо развитие, което е устойчиво от гледна точка на околната среда и в социо-културен аспект.

Тази функция може да се осъществява в буферната и переходна зона на БФ резервати.

Предполага широк кръг от дейности – селско стопанство, горско стопанство, рибарство, развитие на енергийни източници, туризъм, образователни дейности, обучения, проучвания, мониторинг.

Логистична функция (logistic function) или функция на „производство на знания” (“knowledge generation”) – обучения, научни изследвания, мониторинг, образователни дейности, демонстриране на добри практики по устойчиво развитие, платформа за диалог, обмяна на познания и опит между различни заинтересовани страни, генериране на познания, учене от грешките и т.н.

За осъществяването и на трите функции е необходимо сътрудничество на всички нива.

Образованието, проучването, мониторинга и изграждането на капацитет се възприемат до голяма степен като компоненти на логистичната функция. В същото време, обаче, те са неразривно свързани и с функцията по опазване и развитие.

Всяка зона трябва да допринася за изпълнението и на трите функции, като запазва своята основна.

Така например „преходната зона” освен функцията на развитие трябва да държи сметка и на функцията за опазване, докато „резерватната зона”, изпълнявайки своята основна функция по опазване допринася и за широк кръг от екосистемни услуги, които могат да имат и икономическо измерение, т.е. да се превърнат в ценен капитал – намаляване на CO₂, стабилизиране на почвата, доставяне на питейна вода и чист въздух.

Откриването на работни места също може да допълни дейностите по опазване в резерватната и буферна зона – така например работни места в сферата на обучение за околната среда, проучвания, рехабилитация, поддържащи дейности, екотуризъм, рекреация.

Специално внимание трябва да се отреди на „буферната зона”. Нейното основно предназначение е да минимизира и смекчи влиянието на негативните ефекти, резултат от човешката дейност върху строго защитената зона (core area). Буферните функции могат да бъдат сами по себе си и консервационни, особено при тези ландшафти, които се резултат от хармоничното съжителство между човека и природата или в територии, където традиционния начин на ползване допринася за поддържане на биологичното разнообразие. Буферната зона има и важна свързваща функция, тъй като свързва сърцевинните зони с переходните или още зони на сътрудничество.

Преходните зони се характеризират с това, че в тях живеят хора и се препитават хора.

Тъй като „преходната зона” от Севиля 1995г. заема централно място по отношение на социо-икономическото развитие, необходима е адекватна промяна на нейното име, предвид обстоятелството, че същата е резултат преди всичко на дейности по сътрудничество.

В миналото, не е било задължително условие „преходната зона” да има ясно очертана външна граница. Понастоящем, обаче се счита, че такава е необходима, защото това би улеснило възприемането на БФ резерват от хората, би улеснило осъществяването на проекти, както и разработването на планове за управление, сътрудничество и др.

В допълнение, включването в световната мрежа от БФ резервати изисква те да имат ясно определени граници.

Сътрудничеството може да надхвърли границите на „преходната зона”, така например при споделяне на добри практики, предоставяне на решения за решаване на различни проблеми, като така само ще допринесе за ролята на БФ резервати като „научни лаборатории за устойчиво развитие”.

Дейности, които да се предприемат на международно ниво – Секретариат/ регионални мрежи

1. Да се направи проучване на настоящата система на зонироване на БФ резервати, включително и на пропорциите на различните зони и да се проучи доколко те изпълняват трите функции във всяка зона.

2. Да се направи сравнение между зонироването на БФ резервати и това, изискуемо при други международно признати обекти като обекти на световното наследство, Рамсарски обекти, различни категории защитени територии на IUCN, да се анализират приликите и разликите и това да се използва при популяризиране уникалността на БФ Резервати.

3. зонироването и функциите на БФ резервати да се представят на други международни партньори – Conference of the parties -9 of the Convention of biological diversity, която ще се състои през март, 2009г. и World Conservation Congress of IUCN през септември 2008г.

4. Да се поощрят и подкрепят всички БФ резервати, особено по-старите и неотговарящи на съвременните изисквания с цел да адаптиране на зониранието им в зависимост от новите изисквания.
5. Разработване на схема за идентифициране и тестване на индикатори (показатели) за устойчиво развитие в БФ резервати. Да се направи проверка на тяхната валидност чрез реализирането на проекти.

Дейности, които да се предприемат на национално ниво – Национални МАВ комитети/ Национални комисии за Юнеско

1. Да се разработят и приложат практически инструменти и указания за зониранието на национално ниво.
2. Да се определи в национален контекст какво е подходящото зониранието, като се определи подходящ минимум и максимум за сърцевинната зона, буферна и преходна зона или зона на сътрудничество, с цел да се обезпечи осъществяването на множеството функции на БФ резервати.

Дейности, които да се предприемат на ниво Биосферен резерват (координатори и управленски структури на БФ резерват)

1. На местно ниво да се разработи модел за зониранието. Да се осигури подходяща големина на всяка зона и да се определи нейното значение за БФ резерват като цяло.
2. Ясно да се определи външната граница на БФ резерват, която да е и граница на „преходната зона” или „зоната за сътрудничество” посредством консултация с всички заинтересовани страни.
При определянето на тази външна граница трябва да се взимат в предвид както природни дадености – планина, вододел, така и административно деление на страната. Това трябва да бъде ясно дефинирано в номинационния файл.
2. Да се интегрира зониранието на БФ резервати, множеството им функции и специфични управленски проблеми в цялостната рамка за планиране.
3. Да се определи посредством широко обществено участие какви са целите на всяка зона, както и подходящи мерки за постигането им.
Да се разработи цялостен План за сътрудничество (Cooperation plan), който да интегрира стратегии за опазване на природата и използване на природните ресурси, както и стратегии за развитие. Да се адаптират вече съществуващи планове за управление за някои от зоните в цялостния план за сътрудничество.
4. Да се привлекат всички заинтересовани страни, включително частните собственици при изготвянето на План за сътрудничество, който да определи целите и функциите, които да бъдат постигнати.
5. Да се изгради чувство на принадлежност и отговорност сред всички партньори. Да има споделени отговорности и общи цели при управлението на БФ резерват.
6. Да се популяризират БФ резервати като „места на превъзходство”, които интегрират различни функции.
7. Да се открият възможности за работа, които да допълнят дейностите по опазване. Да се свържат икономическите дейности в буферната зона (екотуризм и рекреация) с дейностите по екологично образование, проучванията, поддържащите мерки и мерките по опазване.
8. Резултатите от екологични и социо-икономически проучвания да се интегрират в управлението на екосистемите от всички зони. Образователни дейности за различните функции на БФ резерват трябва да се осъществяват във всяка зона.

9. Да се популяризира потенциалната полза от обявяването на БФ резервати, зонирането и функции им сред местните заинтересовани страни.
10. Да се използва периодичното докладване за оценка на социо – икономическите и екологични ползи. Да се оцени приноса на зоните за изпълнението на екосистемните услуги.
11. Да се адаптира съществуващото зонирание към такова, което да допринася за устойчивото развитие (това се отнася за БФ резервати, чието зонирание не отговаря на изискуемото съгласно Севилската стратегия. В България, БФ резервати не предлагат зонирание.)

СФЕРА НА ДЕЙНОСТ: НАУКА И ИЗГРАЖДАНЕ НА КАПАЦИТЕТ. ОБСЕГ И ОБРАЗОВАТЕЛНА АДЖЕНДА НА ПРОГРАМАТА МАВ И СВЕТОВНАТА МРЕЖА ОТ БИОСФЕРНИ РЕЗЕРВАТИ

Екосистемите осигуряват стоки и услуги на цялото човечество, но устойчивото ползване на тези облаги се превръща в предизвикателство поради климатичните промени, промените, свързани с околната среда, социалния и политически живот.

За справянето с тези проблеми БФ резервати играят съществена роля, като същите продуцират знания как природните системи работят и предоставят екосистемни услуги, като същевременно биват използвани за създаване на приходи, работни места и изобилие.

БФ резервати предполагат широко сътрудничество и добра комуникацията между научни работници, частни компании, администратори, местно население.

За да се постигне това, е необходимо засилване както в областта на науката, така и визграждането на капацитет в мрежата от БФ резервати.

С цел гъвкавост и адаптиране на БФ резервати към промените са необходими както научни познания, така и традиционни знания, придобити от местните хора.

От 2004г. МАВ –ИСС поощрява всички страни-членки да участват в инициативата DESD – Decade for education on sustainable development на ОН, ръководена от Юнеско.

БФ резервати играят ролята на „научни лаборатории” и платформи за устойчиво развитие, като подпомагат прилагането на националните политики и стратегии за постигане на международно признатите цели MDG и стратегии на DESD.

Дейности, които да се предприемат на международно ниво – Секретариат

1. Да се направи анализ и обобщение на данните, натрупани в резултат на 30-годишната история на БФ резервати.

– да се събере и обобщи информация, от избрани БФ резервати, като същата бъде организирана и представена под формата на конкретни практики (case studies).

- да се използва този анализ за разработването на международна рамка за устойчиво развитие, в изпълнение на Millenium Ecosystem Assessment с цел да се запълни съществуващата празнота между наука, политика и общество.

2. Да се подобри координацията между Националните комитети по Програмата МАВ, Националните комисии за Юнескои научните програми на Юнеско в следните направления:

- БФ резервати да се използват като пилотни места за тестване на различни подходи в рамките на различни програми и инициативи на ЮНЕСКО – например планиране на морски територии (инициатива на МАВ и Океанографската комисия), ландшафтно планиране и др.
- да се свържат БФ резервати с други международни стратегии и програми, насочени към проучвания в рамките на ОН и извън нея.

Дейности, които да се предприемат на национално ниво – национални МАВ комитети , Национални комисии за Юнеско, координатори

1. Програмата е насочена към подкрепа на мрежите. Необходимо е систематизиране на опита и научените уроци от БФ резервати. Ето защо:

- примери с конкретни практики, от БФ резервати да бъдат предоставени и на други международни партньори – CBD, UNFCCC, UN Convention to combat desertification и други;
- да се разпространят практически примери за интеграция на биосферните резервати в национални и регионални планове и стратегии за нуждите на DESD – Десетилетие на образованието за устойчиво развитие.

2. Да се предприемат действия в рамките на отделните страни, така че да се осигури синергия между международни, регионални и национални програми, които се изпълняват понастоящем. Така например:

- да се установи връзка с институциите, отговорни за прилагането на CBD – Конвенцията за биологичното разнообразие, Millenium development goals – например устойчивост от гледна точка на околната среда, DESD – Decade for education on sustainable development (биосферните места като „научни лаборатории” за устойчиво развитие);
- да се осигурят механизми, които да обезпечат регулярна комуникация между институциите, звената, прилагащи международни споразумения;
- Да се разработят предложения до Националните комисии за Юнеско и правителствените институции, които са определени като центрове по инициативата DESD да използват БФ резервати при разработването на планове за действие по DESD;
- Да се осигури активно участие на БФ резервати при изпълнението на пилотни дейности, като се използват обучението, образованието, мониторинга, ползването на ресурсите за създаването на връзки и сътрудничество на местно и национално ниво, и се обръща специално внимание на ролята на екосистемните услуги за развитието;

Дейности, които да се предприемат на ниво биосферен резерват

1. За успеха на БФ резервати като регионални модели за устойчиво развитие е изключително важно да се подобри техния потенциал като „научни лаборатории за устойчиво развитие” – платформи за опазване, развитие и управление на ресурсите. Ето защо:

- БФ резервати да се използват като „места за превъзходство” „ Sites of excellence” в областта на устойчивото развитие, като демонстрират баланс в отношенията «човек» - «обкръжаваща среда», «човешко благополучие» и « добро функциониране на екосистемите и предоставяне на екосистемни услуги», в рамките на DESD;

2. Предвид настоящото състояние на мрежата от БФ резервати, трябва да се наблегне на обучението на мениджъри на БФ резервати. Необходимо е:

- организирането на бучения на ниво регион и суб-регион;
- да се предоставя информация и да се обучават мениджърите на БФ резервати съгласно теорията за взаимодействие между наука – политика – практика ;
- регулярно да се организират обучения и да се работи в посока изграждане на капацитет на персонала на съответната администрация, отговорна за управлението на БФ резерват, както и на останалите групи от заинтересовани страни.

3. Необходимо е засилване на научната роля на БФ резервати:

- да се подобри изследването на екосистемните услуги, базирано на рамката, която се дава от Millenium ecosystem Assessment;

4. БФ резервати трябва да имат по - видима роля в подобряването достъпа до информация и в предоставянето на нови начини за разпространяване на знания към голям кръг от не научни целеви групи:

- да се популяризират БФ резервати като водещи в рамките на Програмата „Човек и биосфера”, да се промоцират БФ резервати като важни и привлекателни места за проучване във всички аспекти на устойчивото развитие;
- да се осигурят научно-обосновани знания за БФ резервати на хората, вземащи решения на всички нива и за образование;
- съвместно да бъдат определяни приоритетите при осъществяване на научни изследвания, засягащи както природните науки, така и социо-икономическите;
- да се разработят механизми за интерпретиране и прилагане на резултатите от научните програми.

СФЕРА НА ДЕЙНОСТ: БИОСФЕРНИ РЕЗЕРВАТИ – ПАРТНЬОРСТВА

Необходимо е фокусиране на усилията в посока изграждане на партньорства и засилване на съществуващите, да се изградят нови партньорства и реализират проекти, в които са въввлечени много групи от заинтересовани страни.

Дейностите на сътрудничество да обхващат както опазването на биологичното разнообразие, така и екосистемното управление и устойчиво ползване на екосистемните услуги.

„Добавената стойност” на партньорствата се изразява в повишена ефективност на управленските стратегии, промяна на отношението между отделните партньори или заинтересовани страни по-добро разбиране, информирано взимане на решения, по-голямо осъзнаване на ролята на БФ резервати, по-голяма загриженост, както и техническа и финансова подкрепа при управлението на БФ резервати.

Ефективността на БФ резерват изисква по – дълготрайно финансиране, както за фазата на планиране така и за тази на прилагане.

Генерирането на приходи е основно отговорност на мениджърите и координаторите на БФ резервати, с подкрепата на Националните МАВ комитети, регионални мрежи, Секретариата на Програмата.

Икономическите дейности осигуряват потенциални ползи за БФ резервати:

- необходимо е засилване ролята на частния сектор, необходими са постъпления за поддържане на природни територии, например посредством развитие на туристически дейности;
- Прилагане на схемата за Корпоративна Социална Отговорност (Corporate Social Responsibility), т.е. многонационални, национални и регионални частни

организации да осигуряват средства за развитие или поддръжка на устойчиви практики.

- Вече съществуват много добри примери за икономически ползи от БФ резервати, а именно реализиране на дейности, обединяващи, както консервационни мерки, така и такива, свързани с икономическо развитие в и около БФ резервати. С цел добро функциониране на БФ резервати е необходимо да се осигурят достатъчни и добре обучен персонал, оборудване, бюджет и възможности за изпълнение на трите функции в „резерватната“, „буферната“ и „зоната за сътрудничество“.

Дейности, които да се предприемат на международно ниво – МАВ Секретариат

1. Да се проучат възможностите за набиране на средства за БФ резервати и популяризиране на резултатите от тези проучвания като възможност за привличане на частни финансови ресурси;
2. Да се засили ролята на науката в процеса на взимане на решения чрез реализиране на подход ориентиран към проблема. Да се проучат възможностите за финансиране на дейности, свързани с наука и управление.
3. Да се поддържа зависимостта „добре информирано участие“ и „управление, основано на сътрудничеството“.
4. При оценката на нови обекти номинирани за БФ резервати да се има в предвид дали съответните предложения са достатъчно добре финансово обезпечени, както и обезпечени от гледна точка на персонал.

Дейности, които да се предприемат на национално ниво (национални МАВ комитети)

1. Да се осигурят необходимия персонал и финансиране, с цел да се гарантира приноса към мрежата от БФ резервати. Да се осигурява превод на най-добри практики на съответните езици. Необходимо е предоставяне на информация за най-добри практики за инсталиране на интернет сайта на МАВ Юнеско.
2. Национално отговорните институции да търсят възможности за финансиране на дейности в БФ резервати от международни институции – GEF, UNDP, EU, международни НПО и др., с цел реализация на проекти в областта на биологичното разнообразие, опазване на международните води, климатичните промени.

Дейности, които да се предприемат на ниво биосферен резерват

1. Да се прилагат схеми за финансиране в зависимост от конкретните условия:
  - да се оценят годишните оперативни разходи на БФ резерват, да се изберат подходящи финансови механизми, да се изчисли потенциалния приход;
  - да се проучи системата на плащане за ползване на екосистемни услуги, с цел да се осигури финансиране на планове за управление, планове за сътрудничество и опазване на биологичното разнообразие;
  - да се създадат и засилят партньорства с бизнес организации, да се развие пазара за стоки и услуги в БФ резервати.
2. Да се окуражи участието на бизнеса в управлението на БФ резерват.